

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱՒԱՌԱՅ ՀԱՄԱՐ

52 րէտր 2 1/2 ՄԷՃԻՏ

ԴՐԱՍԵՆՆԵԱԿ

Ձափմանը Յակոբեան խան Թիւ 15.

ձամբու ծախիւր չվնարուած նամակ չընդունվիւ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Գ. ՊՕԼՈՆՑ

52 րէտր 2 ՄԷՃԻՏ

ԴՐԱՍԵՆՆԵԱԿ

Ձափմանը Յակոբեան խան Թիւ 15.

Դուրսէն եկած ձեռագիրները եւ չեմ տրվիւ

Թ Ա Տ Ր Ո Ն

ՇԱՀԷՆ ԶՎԱՍՏԿՎԱԾ ՄԻՋՈՑԻՆ

ԾԱԽՍԷՆ ԿԸՎԱՍՏԿԻՆ

Ծերերը, նա մանաւանդ հարուստ ծերունիները կըսեն թէ՛ մենք հարուստ եղած ենք քան զհարստութիւնն իս ծախսէն աւելցուցած ենք և ոչ թէ վաստակէն :

Ծերերուն այս խօսքը վերջերս ամեն տեղ մեծ ընդունելութիւն գտնել սկսաւ :

Վաճառականն իր գրագիրն կանչեց ու ըսաւ .

— Պարոն Միհրան , ամսականէդ երկու հարիւր դուրուշ պիտի կտրեմ , որովհետեւ շահ չկայ , ծախսէն վաստակելու եմ :

Պարոն Միհրանը իրիկունը տուն գնաց ու կնիկը կանչելով ըսաւ .

— Տիկին , չըջագետէդ երկու կանգուն պիտի կտրեմ , որովհետեւ շահ չկայ , ծախսէն վաստակելու եմ :

(Այն օրուէն է զի որ վերջան այն շրջագագետներն որ շատ երկար էին ու գետինը կալէին ,)

Տիկինը խոհանոցը գնաց ու վարպետին ըսաւ .

— Վարպետ , ձեզի տրված հարիւր դուրուշին յիսունը պիտի կտրեմ . քանի որ շահը պղծ տիկցաւ , ծախսն ալ պղծիկնալու է :

Վարպետը որ կոշկակարի մը երեսուն դուրուշ պարտք ունէր , իրեն գնաց ու ըսաւ .

— Եղբայր , ձեզի ունեցած յիսուն դուրուշ պարտքէս քառասունը պիտի կտրեմ , շահը պղծ տիկցաւ , ծախսն ալ պիտի պղծիկցունեմ :

Կոշկակարն ալ մտաւաճառի մը տասը դուրուշ պարտք ունենալով իրեն կերթայ .

— Բարեկամ , ձեզի ունեցած տասը դուրուշ պարտքս պիտի կտրեմ , ինչու որ շահս քիչցաւ :

— Ո՛րչափ պիտի կտրես :

— Ամենն ալ պիտի կտրեմ :

Ինչպէս որ կը տեսնուի այս գրութիւնը քիչ ժամանակի մէջ հսկայաքայլ յառաջ գնաց : Ամեն տեղ ամսականներէն զեղչել սկսան . ոմանք պղծ տիկ զեղչում ըրին , ոմանք ալ մեծ : Մեծ զեղչում ընողներն պարտքերնին բնաւ չտուողներն եղան :

Հայոց Պատրիարքարանը միայն այս գրութիւնը իւր դռնէն ներս չէր մտցուցած , և ահա ատենը եկաւ որ ան ալ դռները բանայ չեղչման գրութեան , և այս գրութիւնն ալ հանդիսաւոր կերպով ներս մտնէ :

Այո՛ , Պատրիարքարանի պաշտօնեաներուն ամենն ալ զեղչման գրութեան պիտի ենթարկուին , որովհետեւ Պատրիարքարանի մուտքը չուղելով ելին հետ հաշտվիլ , ստիպւեցանք ելքը մուտքին տունը տանիլ ու հաշտեցունել :

Ծախսը մուտքին պիտի հաւասարեցունենք , ուստի եթէ այսօրուան մուտքն յիսուն դուրուշ ամսական կընայ տալ բոլոր ամսականները յիսունի պիտի վերածենք , եթէ Աստուած չընէ , մուտքը վաղը միւս օր բոլորովին պակսի՝ ամ-

սական բնաւ չպիտի տանք : Աղբիւրն որչափ ջուր տայ նէ՛ այնչափ պիտի խմենք . աղբիւրը ցամքի նէ՛ ջուր խմելու սովորութիւնը մէկդի պիտի դնենք :

Բայց , պաշտօնեայ մը կրնայ անօթի կենալ կամ իրեն տրված ամսականովը կրնայ ապրիլ : Ահաւաղիկ խնդրոյն փափուկ կէտը :

Բայց , Պատրիարքարանի պաշտօնեաներուն ամենուն ալ կարողութիւնը կը համապատասխանէ արդեօք իրենց առած ամսականներուն գումարին :

Ահաւաղիկ խնդրոյն ամենափափուկ կէտը :

Բայցը է յուսալ որ Վարչութիւնն այս երկու և իրարմէ փափուկ կէտերն ուշադրութեան կառնէ և զեղչումն այնպիսի կանոնաւոր կերպով մը կը տնօրինէ որ պաշտօնեայք ոչ անօթութենէ կը մեռնին և ոչ ալ կրնան ստակ աւելցնել :

ԱՂԵՐՍԱԳԻՐ ՈՒ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կը լսենք որ Վեհափառ Կայսեր շինութեանց մէջ աշխատող արհեստաւորներուն գլխաւորներն աղբիւրագիր մը ու գործաւորներն ալ հանրագրութիւն մը ստորագրելու վրայ են Մեծ Եպարքոսին մատուցանելու համար :

Յիշեալ գրութեանց մէջ արհեստաւորք և գործաւորք , գրեթէ ամենն ալ Հայ , իրենց խեղճութիւններն նկարելով և շինութեանց տեսուչ Մեծ Գրիգոր Եփէնտի Ներսէսեանի երեսէն կրած հարստահարութիւնն յիշելով բաղկատարած և արտասուալից կը խնդրեն որ Մեծ Գրիգոր Եփէնտի Ներսէսեանի ձեռքէն խալին :

Քաջայայտ ենք որ Մեծ Եպարքոսն՝ որ աղբաւորք և խեղճութիւն իրաւունքն միշտ պաշտպանած է , այս խեղճ հարստահարեալներուն ալ ձայնը լսելով պարտ ու պատշաճը կը տնօրինէ :

Բայց , ըստ մեզ , այս խեղճերն աւելի աղէկ կընէին եթէ նախ դիմէին Բարձր Սարգիս պէյին , որուն աղբաւորութիւնն ու արդարաւորութիւնն արդէն ծանօթ են , և իրենց խնդիրքն Նորին Բարձրութեան ներկայացնէին , որով հարկ չէր մնար աղբիւրագիրներու և հանրագրութեանց :

Ինչ և է , առ այժմ խնդիրն այս վիճակին մէջ ըլլալով՝ ինչ կերպարանք որ առնէ մեր ընթերցողաց կը հաղորդենք :

ԹՐՆԷԼԻ ԿԱՇԻՆ

Եթէ ես ամեն բան ծանուցում չեմ ընել և ամեն լաճս չեմ դրել նէ՛ պատճառը սա է որ հասարակութիւնը խաբել չեմ ուղեր :

Թրնէլը բանիլ սկսած ժամանակն երբ ամեն մարդ կը կասկածէր թէ՛ կառաձիգ կաշին բըրդի նէ՛ վտանգ կելայ , այն ատեն լրագիրները պօռագին թէ՛ կաշին բըրդի ալ նէ՛ վտանգ չը պիտի ըլլայ եղեր , կառքը գտնուած տեղը պիտի կայնի եղեր , Թրնէլ մարդիկն ասոր փորձը ըրեր են եղեր : Ամենն ալ սուտ , Թրնէլի ստակ վաստակցելու համար շինված սուտեր : Սուտ ըլլալուն ապացոյցն սա է որ անցեալ իրիկուն կառաձիգ կաշին կը բըրդի և վեր ելնող կառքը փոխանակ եղած տեղը կայնելու գիծին վրայէն Ղալաթիա եկեր է ի գիլ :

Մէջը գտնուողներն , արք և կանայք , ծերք և տղայք , իրենց աղաղակներովը Թրնէլացիներ են դժոխոյ դմբեթը : Կնիկներէն ոմանք մարեր են , ոմանք ինկեր են , թէպէտ և կորուստ մը չէ եղեր բայց վախն մեծ է եղեր :

— Ասկից ետքը մէյ մ'ալ չեմ մտնել :

Ինչու չպիտի մտնաս , կեցիւր նայինք Թրնէլի Տնօրէնութիւնն կաշին բըրդելուն պատճառներն իմացունէ :

— Պատճառներն ինչ ընեմ . և ինչ պիտի ըսէ որ . խել մը պատմութիւններ պիտի ընէ ըսելով թէ «կաշին հաստ է բայց խոնաւութենէ բըրդած է . թէ զգուշութիւն չէ եղած . թէ՛ կառքերը որչափ որ գտնուած տեղերնին կենալու պարտաւոր էին նէ՛ այս կառքը նոր ըլլալուն իրեն ասանկ պատուէր մը եղած չըլլալով՝ չկրցաւ կայնիլ . ուստի կը յուսանք որ արդոյ հասարակութիւնն այս վտանգն իրեն անյիշապարութեամբը բոլորովին մոռնալով , նորէն կը բարեհաճի Հեփեստոսի հողէն ճանբորդութիւնն շարունակել , որպէս զի միւս կաշիններն ալ չվճարին , չթուլնան ու չբըրդին» : Ահա ըսելիքնին աս չէ մի :

— Ինչ է նէ , վերջապէս պատճառ մ'է :

— Ես մէյ մ'ալ չեմ մտնար . եղբայր , դուն ինչ կուզես նէ՛ ըրէ : Ինչէն գիտնամ որ օր մ'ալ կամարը վար չպիտի դայ :

— Ըլլալու բան է :

— Ձըլլալու ինչ կայ , կամարը երկինք պիտի ելայ չըսի որ կը զարմանաս կոր , վար կուգայ ըսինք :

— Անանկ է նէ՛ ես ալ չեմ մտնար :

— Էյ , դուն չես մտնար , ես չեմ մտնար , ո՞վ պիտի մտնայ :

— Թող Թրնէլի տնօրէնը , մեքենավարները , պաշտօնեաները մտնեն ու պարտին :

— Անոնք ալ վախնան նէ :

Այն ատեն մէջը մարդ չմտնար , կառքերը վեր կը քաշեն վար կը շնչուեն , վնաս չընել ուղեն նէ՛ միայն բռն կը կրեն . Բէրա այսչափ ապրանք կելայ , Թրնէլը զանոնք թող կընէ , բայց միշտ զգուշանալու է որ մէջը մարդ չը գտնվի : Ասանկով փլի կործանի ալ նէ՛ մեծ վնաս մը չըլլար :

ՍՍԱՄԱԹԻՈՅ Տ. ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հետևեալ նամակն՝ որ 76 ստորագրութեամբ զրկւած է մեզ ի հրատարակութիւն, կը ջրէ այն ամեն զրոյցներն ու զրպարտութիւններն որք քանի մը լրագրայ միջոցաւ հրատարակվեցան Սամաթիոյ Արժ. Տէր Բարթողիմէոսի դէմ: Առ այժմ՝ նամակն հրատարակելով մեր դիտողութիւններն յաջորդ. թիւերու կը ձգենք:

. . . խմբագիր.

Մեր ստորագրեալքս Սամաթիոյ Արժ. Տ. Բարթողիմէոս քահանային զանազան թաղերէ ժողովորդը ըլլալով, ցաւօք սրտի իմացանք թէ, մէկ քանի ամիսէ ի վեր նորա փիլօնը առնուեր է առանց դատաստան պահանջելու, միայն մէկքանի թշնամեաց տարաձայնութեանց յենլով, նորա քահանայագործութենէ դադարելուն պատճառ եղած են: Ետեւորը կը հարցնեն թէ, արդեօք ինչ է նորա յանցանքը, ուրիշ բան չէ, այլ միայն հակառակ Պատրիարքարանի Հիւանդանոցէն բանտարկուած կին մը ազատեր է կըսեն. բայց մենք լաւ տեղեկացանք թէ, իւր թշնամիները այսպիսի անիրաւութիւններ հանելով, ուրիշ նպատակ չունին, եթէ ոչ իւր ժողովուրդները յիշեալ քահանայէն հեռացնել և պաղծեցնել, վասն զի կինը և իւր մայրը և մէկ քանի ազգականները և ականատես վկայները իրենց ստորագրութեամբ հաստատած վկայագիրը տեսանք, որմէ յիշեալ քահանային ամենայն կերպով անպարտ ըլլալը ստուգեցինք:

Արդարեւ նա միշտ իւր քահանայական պաշտօնը անմերի կատարած և շատ անկարողաց օգնութիւն ընելէն զատ, եթէ իւր ժողովրդը վտանգ մը պատահի, պաշտպան և մխիթարիչ կանգնելով՝ իւր ձեռքէն եկած բոլոր ուժը կը թափէ, որպէս զի ժողովուրդը չընկնի և չըմնասի, որուն համար մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնեմք: Միմէ այսպիսի գործունէութիւնը և անձնուիրութիւնը իրեն յանցանք է, միմէ ժողովրդը պաշտպանութիւն և բարութիւն ընելը մեղք է, ասով չեմք ուզեր հասկըցնել որ յիշեալ կինը Հիւանդանոցէն ազատեր է, ոչ, այս մասին բնաւ թելադրութիւն մը չէ գործած, այլ Հիւանդանոց երթալով կինը համոզեր է որ իւր էրկանը հետ հաշտուի, զոր կնոջը մայրը ապսպրեր է քահանային, բայց կինը քահանային այս առաջարկութիւնը չէ ընդուներ. եթէ ընդհակառակն կինը նա ազատած ալ ըլլայ Հիւանդանոցէն, արդեօք յանցանք է, ոչ բնաւ:

Այո, շատ անգամ յիշեալ քահանան շատ գործերու մտած է, ինչպէս զանազան պատճառօք Հայ աղջիկներ և երիտասարդներ տաճկաբաւ համար տաճկաց տուններէն ազատած և զանազան գրպարտութեամբ բանտարկուող ժողովուրդներէն ոմանք բանտէն ազատեր է: Սամաթիոյ Եկեղի-մասնալի թաղին մէջ անցեալներս Յոյն երախայ մը Սամաթիոյ Տէր Փիլիպպոսը կը մկրտէ և երբ տոյն քահանան ոստիկանութենէ կը հրաւիրուի, սա կը վախնայ երթալ և կաղաչէ յիշեալ Տէր Բարթողիմէոսին, որ պատասխանատուութիւնը վրան առնելով, ոստիկանութեան խօսի, ահա այս պատճառաւ Տէր Բարթողիմէոսը երկու օր ալ բանտարկուեցաւ, որպէս զի Տէր Փիլիպպոսը և ուրիշ մէկ քանի ազգայինը ազատին. տես անձնուիրութիւնը որ գործնականապէս ալ կատարած է, բայց Փոխ. Մկրեան Տէր Հայրը յիշեալ Տէր Բարթողիմէոսը մինչև անգամ Հիւանդանոց խրկել աշխատեցաւ, բայց չյաջողեցաւ, ահա այսպէս ծերունի քահանայ մը ամենայն կողմէն հարուածեալ, Փոխ. Հայրն անգամ մէկ քանի տարի է յիշեալ քահանային թշնամի ըլլալով, ինչ կողմէ արդեօք. Թող նախ լրագրաց մէջ իւր վրայ եղած ամբաստանութիւնները հերքէ և այլն: Սամաթիոյ քահանաները որք արդեօք այսպիսի տաճանիկ գործերու մէջ կը մտնան. ոչ մէկը, ահա յիշեալ քահանային այսպիսի ընթացքը որ ժողովրդաց հաճելի և ոմանց քահանայից տոհմիկ և միանգամայն նախանձելի թուելով, կողմնէ որ զինքը պախարակեն և զանազան տեսակ մեկնութիւններով պարսաւեն, բայց ժողովուրդը լաւ գիտէ թէ յիշեալ քահանային վրայ խօսուածները լոկ տարաձայնութիւն են որչափ որ իրական յանցանք:

Կիմանամք որ նա քանի շաբաթ է ի վեր շարու-

նակ Կրօնական Ժողովոյ կը ներկայանայ, որպէս զի իւր տուած մէկ քանի բողոքներուն ուշադրութիւն ըլլալով, պէտք եղածը պաշտօնապէս որոշին, ինչպէս որ այս մասին մեր ժողովրդաց կողմանէ ալ բողոք տրված է, սակայն մինչև հիմա դեռ պատասխան մը անգամ առնուած չէ, միայն իմացանք որ Կրօնական պատկառելի ժողովոյ որոշմամբ, դատական մասնաժողով մը կազմուած է որ այսպիսի խնդիրները լուծեն և կարգադրեն, ինչպէս որ անցեալ չորեքշաբթի օր առաջին անգամ գումարեցաւ ի Պատրիարքան, ուր ժամը վեցին ներկայ գտնուելու և պէտք եղած հարցմանց պատասխանելու համար յիշեալ քահանային հրաւեր երթալով և նա ալ ժամը հինգին ի Պատրիարքարան թէպէտև գնաց, ինչպէս որ մենք ոմանք ալ գացած էին տեղեկութիւն ստանալու համար, բայց ցաւօք տեսանք որ Ժողովը մինչև տասնըմէկուկէս սպասեցնել տալով, ուրիշ խնդիրներով զբաղած էր, զոնէ զրկած հրաւերին գործադրէին, յետոյ հազիւ հազ տասներկուքին կանչեցին և ըսին թէ երկուշաբթի օր դարձեալ պիտի գումարի Ժողովը և առաջին խնդիրը քու դատող պիտի ըլլայ. նոյն միջոցին յիշեալ քահանան մինչև երեկոյ սպասեցնել տալերնուն և իւր դատախազը հվ ըլլալուն նկատմամբ հարցումներ ուղղեց Ժողովին, բայց Ժողովը բնաւ պատասխան մը չըկրցաւ տալ: Ուրեմն ինչ է ասոնց պատճառը, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ, Ժողովին մէջ Տէր Արիստակէս անուն Սամաթիոյ քահանան, որովհետև նորա թշնամին է, նա իւր գործութիւնը կը վատնէ որ մինչև տասներկուք սպասեցնել տայ յիշեալ ծերունագարդ քահանան և Ժողովոյ Արժ. Անդամոց զուխները կը լեցնէ ձանձրացնելով, թէ յիշեալ քահանային վրայ եղած տարաձայնութիւնները ճշմարիտ հաւտացնէ, որպէս զի երկուշաբթի օր դիւրին ըլլայ իւր գործած ճիշդութիւնը ի զրուս հանել. մեղք և հազար մեղք որ քահանայ մը իւր ընկերին այսպիսի պարսաւելի ընթացք կը բռնէ և ոմանց կըսէ թէ, քանի որ ես Կրօնական Ժողովոյ անդամ եմ, Տէր Բարթողիմէոսը փիլօն առնելիք չունի, միմէ Կրօնական Ժողովը քու ձեռքը խաղալիկ է, Տէր Հայր, դուն չես որ Եզնիկ վարդապետին խրատ կուտաս որ, Ժողովոյ մէջ ընդդէմ Տէր Բարթողիմէոսի վեհանձն խօսէ, այս ու այն ընթացքը բռնէ, որպէս զի չարդարանայ: Կիմանանք որ Պատրիարքարանէն յիշեալ բանտարկուած կինը կը կանչեն և կըսեն որ մենք քու զաւակդ ամուսինէդ առնելով քեզի պիտի յանձնենք և քեզ Հիւանդանոց չըպիտի դրկենք ըսելով, վերջապէս կինը ստիպեալ կըսէ թէ, զիս Հիւանդանոցէն հանել ուզողը Տէր Բարթողիմէոսն է, որ Բ. Դրան ալ բողոքեց, զայս կըսէ և յիշեալ կինը Պատրիարքարանէն դուրս ելածին պէս կըսէ որ, յիշեալ քահանան այս ընթացքը չըբռնեց, սակայն մինչև որ այսպէս չըսի, Պատրիարքարանը զիս Թող չտուաւ ու դարձեալ Հիւանդանոց խրկել կուզէին, որմէ երկնալիկով ակամայ այսպէս խօսեցայ կըսէ. և ասկէց զատ Եզնիկ վարդապետը Տէր Արիստակէսին հետ շինծու բողոք կը խմբագրեն, իբր թէ Տէր Բարթողիմէոսին Հանի Մկրտիչ անուն եղբայրը բողոք տրվեր է ըսելով թէ, յիշեալ քահանան այս գործին մէջ մասնակցութիւն ունի, և կինը Հիւանդանոցէն հանողը յիշեալ քահանան է, ահա յիշեալ Տէր Արիստակէսը և իւր ընկերը այսպէս ամենայն կերպով կաշխատին որ յիշեալ քահանան բողոքովին քահանայագործութենէ դադրեցնել յաջողին, քանի որ Տէր Արիստակէս և ուրիշէն խրատ առնող յիշեալ Մասնաժողովին ատենապետ Եզնիկ վարդապետին պէս եկեղեցականներ կան, և վերջինին նաեւ անցեալը քաջ գիտնալով, տարակույս չիկայ որ յիշեալ քահանան ձեռքերնին խաղալիք պիտի ընեն, ու զանի անդունդը պիտի գահավիժեն, բայց միւս կողմէն կը տեսնենք որ, Գերապատիւ Խորհն արքեպիսկոպոս Նար պէյ Կրօնական Ժողովոյ Ատենապետ է, ի վաղուց դիտեմք որ Նա օրինաւորութիւնը և ճշմարտութիւնը յարգող և իրաւունքը պաշտպանող Սրբազան մի է, ինչպէս Կրօնական Ժողովոյ միւս Արժ. Ս. Հայրը.

Վերջապէս անցեալ շաբաթ Կրօնական մասնաժողովը յիշեալ քահանան հարցաքննելով և պէտք եղած հարցումներուն պատասխանները ընդունե-

լով, կորոշէ որ եթէ յիշեալ քահանային հիւանդանոց բանտարկեալ կնոջը տուած պաճախամէկն ստորագրութիւնը Տէր Բարթողիմէոսին ձեռագիր ստորագրութիւն ըլլայ, քահանայագործութենէ լուծեալ է, եթէ ոչ անպարտ է, ուրեմն տեսնենք թէ Կրօնական Ժողովը երբ պիտի տայ նորա փիլօնը, բայց գործը քանի կը դիւրինեալ, Սամաթիոյ Տէր Արիստակէսը օրէ օր զայնակալական լուրեր և տարաձայնութիւններ և մատուցութիւններ կստեղծէ և սուտը իրաւ է ըսելով տունէ ի տուն ինք և իւր արբանեակները պտտելով, ժողովուրդները յափշտակել կուզեն և կը համոզեն. որովհետև միտքը ան է որ գործը երկարի և իրենց բուն նպատակին հասնին, ինչպէս որ իւր արբանեակաց ըսեր է թէ, ճիշտ յարմար ժամանակն է, ես քահանային խնդիրը կերկնցունեմ, դուք ժողովուրդները համոզեցէք ու ձեզի դարձուցէք, յիշեալ Տէր Արիստակէսին այս և ասոնց նման ապօրէն ընթացքը, հիմա սկսած չէ, այլ քանի տարիներէ ի վեր է որ, յիշեալ Տէր Բարթողիմէոսը ննջեցեալի կերծայ իրաւունքը չիտար, և զատիկ զատիկ և ծնունդ բաժին կունենայ բաժինը չիտար, այս անիրաւութիւնները և ուրիշին իրաւունքը ուտել և իւր եղբայրը անդունդը գահավիժել, այս տեսակ բնաւորութիւնները յիշեալ Տէր Արիստակէսին սիրտին մէջ արմատացած են, արդէն բաւական ժամանակ է ի վեր կը նայի եղեր որ, յիշեալ Տէր Բարթոմիւս վրայ տարաձայնութիւն մը եղնէ որ փիլօնը առնուի և իւր յիշեալ նպատակին հասնի, բայց երեսունը հինգ տարուան քահանայ մը այսպիսի չարութեանց և մէկ քանի թշնամեաց որոգայթին կը մատնուի արդեօք, ոչ երբէք:

Կը տեսնենք ամէն օր լրագրաց մէջ, վարդապետներու, քահանաներու և ուրիշ շատ մը կղերականներու ամբաստանուիլը ոչ թէ Հիւանդանոցէն կին մը ազատելու ամբաստանութեամբ, այլ քրէական և զանազան յանցանք, որոնց Կրօնական Ժողովը դարձեալ պաշտօնին չէ առած, այլ յետ քննութեանց պարտ ու պատշաճը տնօրինած է, զոր այսպէս կը պահանջէ օրէնքը և արդարութիւնը. ահա այս պատճառաւ պէտք է որ յիշեալ քահանային ալ փիլօնը շնորհուի ու եղած սուտ ու սխալ տարաձայնութեանց և հրատարակութեանց ուշադրութիւն չըլլայ:

(Մնացեալը գալ անգամ.)

ՀԱՐՈՒՍՏ ԸԼԼԱԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Մեր ընթերցողներն այս օրերս Թատրոնն ձեռքերնին առնելուն պէս էն առաջ սա Հարուստ ըլլալու միջոցները կարգանք կըսեն կոր: Իրաւունք ունին, ինչու որ ներկայ դրամական տագնապին մէջ ուր մարդս երկու դուրուշ վաստակելու համար երկու հարիւր մարդոց կը դիմէ, հարուստ ըլլալու վրայօք գրված յօդուած մը նոյն ընդունելութիւնն կը գտնէ, ինչ ընդունելութիւն որ կը գտնէ չաբաթներով ամիսներով անապատներու մէջ Թափառող մարդոց քով ջուր գտնելու միջոցներուն վրայ գըրված յօդուած մը:

Խօսինք ուրեմն:

Բարեկամք, հարուստ ըլլալու միջոցներէն մէկն ալ խարդախութիւնն է. եթէ պղտիկ խարդախ ըլլաս՝ պղտիկ հարուստ կըլլաս, եթէ մեծ խարդախ ըլլաս՝ մեծ հարուստ կըլլաս: Պղտիկ խարդախութեան վրայ մեծ հարստութիւն դիզելը թելի վրայ հիմնված քարուկիր շէնքերու կը նմանի, քանի մը օր վերջը կը փլին: Եթէ մեծ հարուստ ըլլալ կուզէ՞ք՝ ո՞վ աշխատաւորք և գործաւորք, ձեր վերատեսուչին հետեցէք, անիկայ փորձառութեամբ հաստատած է մեր այս ըսածին ճշմարտութիւնը:

Երանի անոնց որ մեծ խարդախ են, զինոցա է արքայութիւն երկրին: . . . :

— Ի՞նչ խարդախութիւն ընենք:

Երկու արհեստաւոր կը կանչես, և անոնց կը հարցունես թէ՞ սա պէս չենք մը ինծի քանի ոսկի կընաք չինք: Անոնք հազար երկու հարիւր

ոսկի կուզեն, դուն հաղար ոսկի կուտաս, և սակարկութիւնը լմնցնելէն ետքը աստեղ կսկսին այդ շէնքը շինել :

— Շատ աղէկ :

Յերեկը աշխատելէն ետքը գիշերն ալ կաշխատին, որպէս զի ժամ առաջ լմնցնեն. ուրիշ գործաւորներ կը բերեն, անոնց ալ օրական կուտան և վերջապէս երկու ամսուան մէջ լմնալիք մէկ գործը քառասուն օրէն կը լմնցնեն ու քեզի կուգան ստակնին կուզեն :

— Էֆէնտի, շէնքը լմնացաւ, ստակնիս տայիք :

— Ի՞նչ ստակ, օրականիդ չառիք մի ես :

— Մենք օրականով կ'աշխատէինք կոր, մեր վրայ ձգած չէիմ այդ շինութիւնը հաղար ոսկի :

— Սխալ է տղաքս, սխալ :

— Էֆէնտի, մենք գիշերներն ալ բանեցանք մինչև առտու որպէս զի ժամ առաջ լմնցնենք :

— Ասոր համար յատկապէս չնորհակալութիւններս կը յայտնեմ :

— Մեր քսակէն ուրիշներուն ալ ստակ տուինք որպէս զի . . .

— Շնորհակալ եմ :

— Եթէ օրականով ըլլար՝ երկու ամսուան գործ կար, մենք գիշերներն ալ աշխատեցանք, ծախս ըրինք, պարտք ըրինք յուսալով որ քանի մը շուրջ պիտի վասակինք :

— Օրականիդ չառիք, ի՞նչ կուզէք :

— Էֆէնտի, օրականի հաշուով ստակ առած չենք, հինգ հարիւր ոսկի առած ենք, զորս քարի, կրի, տախտակի տուինք, հինգ հարիւր ոսկի ալ կուզենք, ասոր չորս հարիւրը պարտքի պիտի տանք և յիսունական ոսկի ալ մեզի պիտի մնայ :

— Ես ատանկ բաներ չգիտեմ :

— Մեղի մեղք է, էֆէնտի, պարտք ըրինք մենք :

— Կը մեղքնամ ձեզի որ պարտք ըրած էք. բայց ինչու պարտք կընէք կոր :

— Բեզմէ՛ առնելիքնիս առած ատեննիս պարտքերնիս տալու համար, Տուէք, էֆէնտի, տուէք, մեղք է մեզի :

— Ես ստակ մը չեմ տար, ատ հինգ հարիւր ոսկին ես պիտի առնեմ, ես առնելու չըլլամ ալ նէ՛ դուք ստիպելու էք որ առնեմ, սրով հետեւ ձեզի գործ գտած եմ :

— Էֆէնտի, մենք պարտք ըրինք :

— Գործը ես գտնամ, շահը ձեզի տամ, ըլլալու բան է աս :

— Էֆէնտի, դուն այս գործէն վաստիկիդ վաստիկեր ես, ատիկայ մեր իրաւունքն է :

— Իրաւունք ի՞նչ է, սուղ բան մ'է, ո՞ւր կը ծախվի, շէնքերո՞ւ գործածեցիք այդ բանը, ճիշտ է ինչ է : Մինչև հիմայ չէնքերու մէջ իրաւունք գործածվիլը լսած չունէի :

Այսպէս ըսելով խեղճ արհեստաւորներուն առնելիքը չէս տար, զանոնք պարտքի տակ ճնշել կուտաս, անոնք ալ կը յուսահատին և այսօր վերջին ծայր խեղճութեան մէջ կանխին ու կընդունին զքեզ, Բայց դուն խեղճերուն անն բանի տեղ դնելու չես ու խարդախութիւններդ շարունակելու ես :

— Ես չեմ կրնար ընել, ատանկ հարստութիւնն գետնին տակը անցնի : Դուն ինձի ուրիշ միջոց մը ըսէ :

— Ա՛ս ալ չպիտի կրնաս ընել :

— Ո՛չ :

— Շատ աղէկ, միւս միջոցներուն նայինք ատանկ է նէ :

Թատրոնի արգոյ բաժանորդներէն սնունդ որ ժամանակին քերքերնին չեն ընդունիր կադաւրին խնայարարեանս խնայել :

ՎՃՌԱԳՐԻՆ ՈՒՇԱՆԱԼԸ

Պանդայի . . . — մոռցանք իրաւ, պանքան բերան չպիտի առնելի — Սիմոնովիչի, Շիրինեանի ինքիրն ի՞նչ եղաւ : Վճռագիրն առին. վերաբնութեան դիմեցին. հոն ալ յանցաւոր ելան :

Այս հարցումները կընեն շատերը. և մենք ալ շատերուն այս հարցմանց կը պատասխանենք որ վճռագիրն դեռ առնելված չէ որ վերաբնութեան դիմելն ու հոն յանցաւոր կամ անմեղ ելնէին :

Վճռագիրն չարվելուն պատճառները չգիտենք, բայց կրնանք վստահ ըլլալ որ չառնելվելիք բան մը չէ, օր մը չէ նէ՛ օր մը կ'առնելվի եթէ ամենը մէկէն առնելն դժուար ըլլայ՝ մէկ մասն այս տարի կ'առնենք, մէկ մասն ալ գալ տարի. բայց շատ հաւանական է որ բանտարկեալներուն՝ բանտէն ելնելէն ետքը առնելվի : Այժմ սպասելէն զատ ուրիշ ճար չունինք :

ՄԻՆԱՍԵԱՆՅ ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մայրեր . . . մայրեր . . . մայրեր . . . դարձեալ մայրեր . . . ձեզի կըսեմ ո՞վ մայրեր . . . մայրեր, մայրեր :

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները փորիցաւերէ ազատել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները — երախտներուն մեծն ալ կըլլայ եղբւր — փորհարութենէ ազատել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները ակուս հանելու ժամանակը վտանգէ ազատել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները կաթուտելէ ազատել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները ակուս հանելէ արգելել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտները փորելին ելլալէ ազատել .

Եթէ կուզէք ձեր փոքրիկ երախտներն շունչ առնել տալէ ազատել .

Եթէ կուզէք որ ձեր փոքրիկ երախտներն դիշեր ցերեկ բարեկիրթ ըլլան .

Եթէ կուզէք որ ձեր փոքրիկ երախտներն շուտ մեծնան .

Մայրեր, մայրեր, դարձեալ մայրեր .

Եթէ կուզէք որ ձեր սիրելի երախտները փորիցաւ չառնենան, փոր ալ չառնենան, գիշեր ցերեկ գործածեցէք ձեր երախտներուն համար միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը :

Բիւրաւոր մայրեր այս դեղէն գործածած են իրենց զաւակացը համար և անոր օգտակարութիւնը կը գովեն : Այս մայրերը այսօրուան օրս Ամերիկա կը գտնվին. եթէ չէք հաւատար՝ Ամերիկա գացէք իրենց հարցուցէք թէ միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը որչափ հրաշքներ գործած է :

Ոն ուրեմն ո՞վ մայրեր . . . մայրեր, մայրեր, ժամանակն հասած է, վայրկեան մը կ'որոնցնելու չգար, գործածեցէք, անդադար գործածեցէք, գիշեր ցերեկ գործածեցէք զաւակներնուդ համար միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը : Դաւակնիդ ուղեն չուղեն, փորիցաւ առնենան չառնենան, թէ քուն ըլլան թէ արթուն, լեցուցէք անոնց կոկորդն ի վար միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը : Իրոյ այն թէ՛ աղէկ բաները միշտ կը հալածվին, եթէ զաւակնիդ անդիտաբար չընդունին ու մերժեն՝ այն ատեն, ա՛հ մայրեր, շիրիկալոյ կոկորդն ի վար ի՞նչուցէք. իսկ երբ դուրս ասան՝ մի նայիք անոնց լացին սւ աղաղակին, և ինչ

քիմանոյ՝ ներս մըցէք միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը :

Վերջապէս, մայրեր, մայրեր, եթէ կուզէք ձեր սիրելի երախտները վերոյիշեալ ցաւերէն փրկել, իրոյ վերջին միջոց կը ծանուցանեմ ձեզ թէ միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը : Դաւակնիդ անոր մէջն ընկղմեցէք :

Մայրեր, մայրեր, խօսքս կը կնքեմ ըսելով թէ՛ քանի որ մեր ազգին բարօրութիւնը յաջորդ սերունդէն կախեալ է, գիշեր ցերեկ աշխատեցէք, բան մը մի խնայէք և լեցուցէք անոնց կոկորդն ի վար միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը : Իրարու ձեռք տալով ի միասին գիշեր ցերեկ աղաղակեն և կրկնեն, կեցցէ՛ միայն ու ինչո՞ւ ստիպելով սիրը ըսված դեղը : Բայց թիւն, կեցցէ՛ աղաղակ թիւն :

Կը ծախվի ի Ղաւթիա գիշեր ցերեկ :

ԱԼՄԱՆԵԱՅ ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԻՍԼԱՄԵԱՅԷՆ ԲՐԳԱՒ

Մայրաքաղաքիս մէտէորաբանական սենեակին տնօրէն Պ. Բուսպարի, որ միշտ խոշորացող երկինք կը նայի ու մեզի կ'իմացունէ թէ՛ այս ինչ քաղաքը ձիւն կուգայ, թէ՛ այս ինչ քաղաքը անձրեւ կուգայ, այս ինչ գիւղը գոգեր կը մտնան, և ասոնք իմացունելով հասարակութիւնը կը զուշացունէ, քանի մը օր առաջ ալ խոշորացող Սլմանայի վրայ փոթորիկ տեսած ըլլալով՝ լրագրաց մէջ ծանոց թէ՛ այս փոթորիկը դէպ ի Պոլիս կուգայ. այս ծանուցման հետ ամեն նաւահանգիստներուն ալ լուր զրկեց որ նաւապետներն զգուշութեամբ վարվին :

Այս ծանուցման վրայ մենք ալ Ալմանայէն գալիք փոթորիկին սպասելու վրայ էինք, երբ իմացանք որ Իսլամեա սաստիկ փոթորիկ մը եղեր է :

Այս վերջին լուրն ամենքնիս ալ զարմացուցարեօք կըսէինք, Իսլամեա Ալմանեա՛ փոթորիկեցաւ, չէ՛ նէ՛ Պ. Բուսպարին Ալմանայ մէջ Իսլամեա անունով նոր քաղաք մի չինեց, չէ՛ նէ՛ փոթորիկը ճանքան մոլորելով Պոլիս դաւու տեղ սխալմամբ Իսլամեա մի դնաց :

Այս մտածումներէն սա կը հետեւի որ հեռատես մարդիկ մտերնին գտնված բաները չեն տեսներ. և այս հետեւութեամբ է որ Պ. Բուսպարիս Իսլամեայի մէջ եղած փոթորիկը չկրնար տեսնել ու Ալմանայի փոթորիկը կը տեսնէ :

Բայց, ինչպէս եղեր է որ Իսլամեայի փոթորիկը Պ. Բուսպարիս խոշորացող վրէպեր է. ո՞վ գիտէ, շատ հաւանական է որ Պ. Բուսպարիս խոշորացողին՝ մօտը հեռու ցրուող կողմէն գիտնելով Իսլամեան շատ հեռուն տեսած ու Ալմանեա կարծած ըլլայ. բայց մարդ Աստուծոյ, գոնէ մէջի մարդէնէն ալ չհասկցար որ Տաճկի քաղաք է :

Ինչ և է, առ այժմ սպասենք փոթորիկին գալուն. եկած ժամանակն իրեն կը հարցնենք ուսկից եկած ըլլալն և ամեն բան կը հասկնանք :

— Տղաք ինչպէս է Մարկոս տղա :

— Մի հարցունք, ծանր է :

— Ինչու ուրեմն անգամ մը Ընդհ. Ժողովին չես երթար եղբայր :

— Ընդհ. Ժողովին երթամ ի՞նչ ընեմ :

— Տղաք համար Տերոյորումեա մը ըսել կուտաս :

— Ընդհ. Ժողովը ատանկ բաներ կընէ մի :

— Անցեալ շաբաթ չէր որ ատենապետին սրահայանից ըսաւ :

Արեւելեան եղանակներն Արեւմտեան եղանակներուն հետ միանալու ըլլան նէ եղեր . . .

— Տղաս անգամ մը առնեմ տանիմ անանկ է նէ :

— Տղան առնես տանիս նէ՝ խնդրոյ կարգին մէջը կը դնեն ու մինչեւ որ Տերոյորմեայի կարգը գայ՝ տղադ հոգին կուտայ : Դուն մի-նակ գնա :

— Շատ աղէկ, շնորհակալ եմ, գալ շաբ-թու կերթամ :

Ք Ա Ղ Ո Ւ Ա Մ Ք

Երեւելի գիտունի մը կինը իւր ամուսինը կը կշտամբէր իւր բոլոր ժամանակը առանց իրեն հետ զբաղելու կարգալով և գրելով անցընելուն համար: «Կուգեմ գիրք մը ըլլալ, կըսէր անոր, որ գոնէ երբեմն երբեմն ինձմով ալ զբաղիս»:

— Իրաւունք ունիս սիրելի բարեկամուհիս կը պատասխանէ ամուսինը, ես ալ կուգեմ որ գիրք մը ըլլաք . . . կամ գոնէ օրացոյց մը . . . վա-սընդի ամէն տարի կը փոխուի :

Տակաւին բաւական երիտասարդ և գեղե-ցիկ տիկին մը անձնահաճութեամբ հայերին նայելով, կ'ըսէր իւր հարսին «Ի՞նչ կուտայիք իմ գէմբա ունենալու համար»:

— Տիկին, կը պատասխանէ մանկամարդ կինը, ինչ որ՝ միմի-այն իմ տարիքս ունենալու համար կուտայիք:

Հարուստ մը մեռած ժամանակ իւր բոլոր ծառաներուն բաց ի իւր տեսուչէն ունեցած հարստութենէն ժառանգութիւն կտակեց, և որպէս զի իւր տեսուչը մուցած ըլլալ չկար-ծուելու համար իւր կտակարանին մէջ այսպէս գրած էր.

«Իմ տեսուչիս բան մը չեմ կտակեր, վասնզի քսան տարիէ ի վեր իմ ծառայութեանս մէջն է:

Երեք բան կայ կ'ըսէր Թօնդընէյլ զորս շատ սիրած եմ, բայց չեմ կարողացած հասու լինել. Պատկերհանութիւնը, երաժշտութիւնը, և կի-ները :

Տըվօնչիյլ դքսուհին, որ Անգղիոյ ամենագե-ղեցիկ կիներէն մին էր, Լօնտրայէն Պայդ եր-

թալով, նաւաստի մը կը նշմարէ որ գինքը վեր-ջին ծայր ուշադրութեամբ մը կը դիտէր: Այս մարդը դքսուհւոյն կառք հեծած վայրկենին, կառքին քով կը մօտենայ, ձեռքը ծխափայտով մը և կ'աղաչէ դքսուհւոյն իրեն ծառայու-թիւն մը ընելու. դքսուհին բարութեամբ կը-հարցնէ թէ ինչ բանի կրնայ օգտակար ըլլալ ի-րեն: «Տիկին կը պատասխանէ նաւաստին, կու-գեմ որ թոյլ տաք ծխափայտս ձեր աչաց կայ-ծերէն վառելու»:

Է՛հ ուրեմն սիրելի բարեկամ, երբ պիտի վը-ճարես պարտքդ. — Լաւ գիտես որ ժառան-գութեանս վրայ միայն կարող եմ զայն վճարել և անկեղծօրէն խօսելով, չեմ կրնար փափաքել հօրս մահը. — Ինչպէս, տակաւին ձեր հայրը չմեռաւ. — Ո՛չ, — «Ես լաւ գիտէի որ յա-ւիտենական հայրը մի է, բայց երկուք է եղեր»:

Մարդ մը կ'ըսէր օր մը իւր բարեկամին, «Ինձ միշտ ըսած են թէ գաւաթ մը գինին մարդս կը զօրացնէ, ահաւասիկ քառասունէն աւելի է որ խմած եմ, չեմ կրնար ոտիցս վրայ կայնել»:

Երկու տղաք Ագամ և Եւան մերկ ներկայացը-նող պատկեր մը կը դիտէին: Այս երկուքէն որն է ամուսինը հայցուց մին միւսին. — Ի՞նչ պէս կրնամ գուշակել կըսէ վասն զի հագուած չեն:

Մարդ մը շատ մը հրեաներէ մեծագումար ստակներ փոխ առած էր, և իւր պարտուց վը-ճարումը իւր ամուսին հօրեղբօրը հարստութեա-նը ժառանգութենէն տալ կը յուսար: Այս հօ-րեղբայրը կ'ամուսնանայ և զաւակ մը կուեն-նայ. երբ փոխառուն կ'իմանայ, կ'ըսէ «Այս նո-րածին տղան Մեսիան ըլլալու է որ Հրէից քնա-սուն համար յաշխարհ եկաւ»:

Մարդ մը որ ձի մը գնել կ'ուզէր, հարցուց իւր բարեկամաց մէկուն թէ ինչպէս կը ճանչ-ցուի ձիերուն տարիքը: «Ակուաներէն» կը պա-

տասխանէ: Հետեւեալ օրը այս մարդը ձիավա-ճառիմը երթալով իրեն յաղթ երիվար մը կը ներկայացնէ, ձիուն բերանը բանալով կսկսի ակուաները համրել, և երբ 32 հատ կը համրէ ձին ետ մղելով, չեմ ուզեր ձեր ձին գնել, ո-րովհետեւ 32 տարու է կ'ըսէ:

Հասառու մը մեռած ժամանակ լակոնանա-կան կտակ մը կը չինէ «Յանուն հօր, և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ. բան մը չունիմ շատ պար-տական եմ, և մնացածն ալ աղքատաց կուտամ»:

Նաղանիէլ լէյ, որբերգակ բանաստեղծը իւր կենաց վերջին տարիները Լոնտրայի յիմարանո-ցին մէջ վերջացուց. յիմարանոցին բակին մէջ լուսին եղած գիշեր մը կաշխատէր որբերգու-թիւն մը գրելով. անօտր ամպ մը յանկարծ լուս-նոյ լոյսը խափանելը տեսնելով խրոխտ ձայնով մը կը պուայ «Արամազդ ել լուսնոյ քիթը առ»:

Ամպը թանձրանալով լուսինը բոլորովին կանե-րևութանայ, այն ատեն խնդալով կ'աղաղակէ. «Թշուառական, քեզ ըսի թէ քիթը առնես ոչ թէ մարես զայն»:

Օր մը գիւղի մը քաղաքագետին երեք տարեկան տղայ կը բերեն որուն ծնած ժամա-նակը ծննդեան թուականը արձանագրել տալ մուցեր էին ծնողքը: Քաղաքագետը հաւատա-րիմ իւր սովորական պաշտօնին, զայն այս-պէս կարձանագրէ. Այսօր ևն. ևն, այսինչէն և այսինչէն և վաւերացեալ ամուսնութենէն ե-րեք տարեկան տղայ մը ծնաւ:

Լրագիրնիս ձեռքէ ծախվելէ զաւս կը ծախվի ևս եւ Բերայի ծխախմաստաց միջոցաւ ինչպիս ևս եւ Պէշիկթաշ եւ Օրթազեղ քօսք լօխալի քով:

Տէր—ԽՄԲԱԳԻՐ. — Յ. Ե. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Ձագմագըրլար փողոց, Յակոբեան խան, Թիւ 12